

SÖDERKÖPING.SE

Dokumentansvarig; Verksamhetschef HSL	Dok.nr./ Förvalt. xx-x / SOC	Dokumentnamn; Information och utbildnings om hjälpmedel för personal inom Vård och omsorg samt Stöd och sevice.	
Upprättad/reviderad av; Jennie Rassét, Arbetsterapeut		Upprättad/reviderad dat; 2020-11-27 / 2023-04-28	Revideras; Datum för rev. Sida; 1 av 16

Information och utbildning om hjälpmedel

Syfte Syftet med detta dokument är att tydliggöra ett tryggt och säkert användande av hjälpmedel.
Ansvarig i verksamheten Kommunrehab
Stöddokument https://www.vardhandboken.se/vard-och-behandling/hjalpmedel/hjalpmedel-vid-fysiska-funktionsnedsattningar/rengoring/

Vad är ett hjälpmedel?

För att en person med funktionsnedsättning själv, eller med hjälp av någon annan, ska kunna tillgodose sina grundläggande personliga behov och klara dagliga aktiviteter kan han eller hon få individuellt förskrivna hjälpmedel.

Syftet med hjälpmedlen är att så långt det är möjligt underlätta för en person med funktionsnedsättning att förflytta sig, uppfatta/förstå samt kommunicera med omvärlden, fungera i hemmet och i närmiljön, sköta vardagslivets rutiner i hemmet, gå i skola, sköta ett arbete och delta i fritids- och rekreationsaktiviteter (SFS 1993:387). Hjälpmedel ska inte kompensera bort alla svårigheter i vardagen och heller aldrig ersätta en rehabilitering/habiliteringsinsats. Ibland kan det vara bättre att en person får ta i och att det får ta lite tid när hen t.ex. ska resa sig för att bibehålla sina funktioner och förmågor.

Om du märker att personen börjar få svårt att utföra en aktivitet eller förflyttning så kontaktar du rehab som gör en bedömning om personen behöver t.ex. träning eller ett hjälpmedel för att underlätta. Det är alltid arbetsterapeut eller fysioterapeut/sjukgymnast som gör bedömning om eller vilket hjälpmedel som en person behöver.

Exempel på personligt förskrivna hjälpmedel:

- Rullstol
- Rollator/Betastöd
- Duschstol
- Toalettförhöjning
- Kognition- och kommunikationsstöd
- Madrasser och dynor för att förbygga trycksår

Arbetstekniska hjälpmedel

Arbetstekniska hjälpmedel används för att underlätta för personal som deltar i vård och omsorg av personer med funktionsnedsättningar. Syftet med ett arbetstekniskt hjälpmedel är att få en bra arbetsmiljö och att förebygga och förhindra ohälsa och olycksfall (SFS 1977:1160). Dessutom ska personalen kunna utföra sitt arbete på ett säkert sätt för en person med funktionsnedsättning. Det är viktigt att balansera personalens behov mot de behov som personen med funktionsnedsättningen har. Din chef ansvarar för din arbetsmiljö och dit räknas arbetstekniska hjälpmedel. Rehab finns med och stöttar chef och personal vid behov.

Exempel på hjälpmedel som i de flesta fall betecknas som arbetstekniska:

- Vårdsäng
- Överflyttningshjälpmedel
- Lyft- och vändhjälpmedel
- Vårdarbälte
- Glidlakan
- Personlyft
- Vårdaraggregat för rullstol

Rengöring och underhåll

Vanligtvis ansvarar användaren eller den som assisterar, det vill säga personal och i vissa fall närstående, för allmänt underhåll, rengöring och förvaring av individuellt förskrivna hjälpmedel. Även om hjälpmedel som används i hemmet oftast tillhör kommunen eller regionen är det användaren som ansvarar för rengöringen.

Hjälpmedel ska skötas och underhållas enligt tillverkarens anvisning. Det är viktigt att alla hjälpmedel, till exempel gång-, hygien- och lyfthjälpmedel, får regelbunden skötsel och rengöring. Det är lämpligt att datum dokumenteras.

Hjälpmedel som används av flera personer ska kunna rengöras och desinfekteras så att de inte bidrar till smittspridning. Risken för smittspridning är olika beroende på typ av hjälpmedel. De flesta bakterier och virus kan leva från dagar till flera månader på ytor. Bakterier som finns på patientnära ytor kan bidra till smittspridning.

Använd ett alkoholbaserat desinfektionsmedel med rengöringsmedel eller medel med motsvarande effekt när ett hjälpmedel är nedsmutsat med kroppsvätskor. Rengör med vatten och rengöringsmedel och torka torrt före desinfektion vid synlig smuts. När ett hjälpmedel används av flera personer ska det rengöras och vid behov desinfekteras efter varje användare.

Transportrullstolar rengörs regelbundet.

Lokala anvisningar kan finnas eller behöva upprättas inom din verksamhet.

[\(https://www.varhandboken.se/vard-och-behandling/hjalpmedel/hjalpmedel-vid-fysiska-funktionsnedsattningar/rengoring/\)](https://www.varhandboken.se/vard-och-behandling/hjalpmedel/hjalpmedel-vid-fysiska-funktionsnedsattningar/rengoring/)

Ta för vana att kontrollera så att bromsarna fungerar på hjälpmedlen, att hjulen rullar som de ska, att det inte gnisslar och låter vid användning. Om ett hjälpmedel är trasigt eller inte fungerar hjälp då brukaren vid behov att kontakta Sodexo som är vår hjälpmedelsleverantör (013-27 78 00) och rehab om ni behöver hjälp med ersättningshjälpmedel. Om ett arbetstekniskt hjälpmedel går sönder ska även chef kontaktas.

ReTurn

ReTurn är ett förflyttningshjälpmedel som kan användas vid överförflyttning mellan t.ex. säng och rullstol eller mobil hygienstol då personen kan stå men inte klarar att lyfta fötterna för att trampa runt. ReTurn har hjul som gör att man kan skjuta hjälpmedlet framåt, bakåt och svänga runt det åt både höger och vänster.

Vid användning är det viktigt att tänka på följande:

- Var alltid 2 personer vid förflyttningar med ReTurn och använd vårdbälte (om inte annat anges i vårdplan).
- Placera ReTurn och övriga hjälpmedel så att det blir en så kort förflyttning som möjligt.
- Se till att personens fötter är på de markerade fötterna på ReTurn.
- Lås ReTurn och rullstolen/mobil hygienstolen innan förflyttningen påbörjas.
- Be personen att ta tag i handtagen och resa sig upp när personen är redo. Tips är att räkna in personen så alla är beredda.
- Medhjälparen skall alltid ge motvikt när personen reser sig upp/sätter sig ned genom att placera sin fot på plattformen.

Bilden visar uppresning mot ReTurn med stöd av en person. Medhjälpare två stöttar personen från sidan under uppresningen och hjälper ev. till med att flytta hjälpmedel när personen kommit upp och står stadigt.

Turner

Turner fungerar ungefär som en ReTurn, dvs. vid överförflyttning mellan t.ex. säng och rullstol. Turner kan enbart vridas runt på stället.

Vid användning är det viktigt att tänka på följande:

- Var alltid 2 personer vid förflyttningar med Turner och använd vårdbälte (om inte annat anges i vårdplan).
- Se till att alla hjälpmedel står placerade så att överförflyttningen är möjlig eftersom Turner inte går att flytta när personen väl står upp.
- Se till att personens fötter är på de markerade fötterna på plattan.
- Be personen att ta tag i handtagen och resa sig upp när personen är redo. Tips är att räkna in personen så alla är beredda.
- Medhjälparen skall alltid ge motvikt när personen reser sig upp/sätter sig ned genom att placera sin fot på plattformen.

Bilden visar uppresning mot Turner

Mobil hygienstol

Mobil hygienstol används då gående förflyttning till toalett och/eller dusch ej är möjligt att genomföra på ett tryggt och säkert sätt. Tänk på att även om en person inte klarar att gå så kan hen kanske ändå utföra flera andra moment vid t.ex. dusch så som att duscha av sig, tvätta överkropp och hår, torka sig på överkroppen eller liknade.

Vid användning av mobil hygienstol är det viktigt att tänka på följande:

- Lås alla hjul vid förflyttning till och från den mobila hygienstolen och under toalettbesök/duschsituation. Detta för att minska tipp risken pga. lutande golv som finns i många våtutrymmen.
- Länkhjulen ska alltid stå framåt när dessa låses i syfte att undvika tipp risk.
- Backa alltid vid förflyttning mellan rum/trösklar i syfte att undvika tipp risk.
- Fotstöden ska vara på vid förflyttning och när den mobila hygienstolen står stilla om personen inte når ner och sitter stadigt med fötterna mot underlaget.

Hjulen är låsta och pekar utåt för att minska tipp risken

Rullstol

Rullstol är ett förflyttningshjälpmedel som kan användas självständigt eller med hjälp av personal. Vissa personer använder rullstol hela dagarna och då är det viktigt att de får hjälp att regelbundet lägesändra/byta sittställning eller få hjälp att lägga sig i sängen för att minska risken för trycksår, stelhet och smärta. Andra personer kanske bara behöver rullstol för längre förflyttningar eller när de är trötta och tillfälligt nedsatt pga. sjukdom. Ta aldrig rullstolen för att skynda på en förflyttning om personen klarar att gå t.ex. till toaletten eller ut till köket.

Vid användning av rullstol är det viktigt att tänka på följande:

- Tippskydden ska alltid vara nedfällda. Ha som vana att kontrollera detta när de har åkt färdtjänst eller varit ute på promenad. Tippskydden kan tillfälligt behöva fällas upp, t.ex. när man ska ta sig upp över en trottoarkant eller liknande.
- Vid förflyttning i/ur rullstolen ska den alltid vara låst på båda sidorna.
- Kontrollera att sittdynan ligger rätt. Om dynan ligger fel finns risk för urglidning och trycksår. Om sitsfördjupning finns, skall den placeras bakåt. Om mindre mittkulle finns, skall den placeras framåt.
- Vid tiltning av komfortrullstol ska hela sitsen tiltas, annars finns risk för urglidning och skjuv.
- Fotstöden bör alltid vara monterade på rullstol om inte annat anges i vårdplanen, t.ex. om personen sparkar sig fram.
- Fotstöden ska alltid fällas upp och vinklas åt sidan och tas med fördel bort helt vid förflyttning till/från rullstol.
- Om en person som inte själv kan köra rullstolen lämnas i rullstolen ska länkhjulen vara vinklade framåt för att minska tippriksen.
- VID RULLSTOLSTRANSPORT UTOMHUS ERBJUDS ALLTID SÄKERHETSÅLTA enligt rutin för skyddsåtgärder.
- Användning av säkerhetsbälte/positioneringsbälte i rullstol eller bord till rullstol ordineras av legitimerad yrkesutövare och kan endast verkställas med den enskildes samtycke.
- Ändra aldrig rullstolens inställningar utan att först kontakta ansvarig arbetsterapeut/fysioterapeut.

Manuell rullstol

Komfortrollstol, hela sisten är bakåttilltad och länkhjulen pekar framåt.

Vårdsäng

En vårdsäng är en medicinteknisk produkt (MTP). Med vårdsäng menas en säng som i huvudsak har funktioner som möjliggör en bra arbetsmiljö för personalen och en god bekvämlighet för vårdtagaren. Vanliga funktioner är justerbart ryggstöd, knäböj, höjjustering och hjärtsäng.

Att sängen möjliggör och underlättar justering av liggställning har många fördelar, bl.a. minskad risk för trycksår och respiratoriska komplikationer (andnöd, lunginflammation) och minst lika viktig är att den bidrar till en ökad aktivitetsnivå (t.ex. läsa, titta på TV, äta och dricka med minskad risk att sätta i halsen).

Ett vanligt problem är att vårdtagaren glider nedåt i sängen när ryggstödet höjs så att kroppens position förskjuts med risk för skjuv/tryckskada. Vid användning av ryggstödet är det bra att höja upp låret eftersom vinkeln hindrar personen från att glida neråt. Därigenom minimeras behovet av att korrigera personens kroppsställning.

För att underlätta för vårdtagaren kan det vara bra med en lägre höjdställning när benen ska svängas upp i sängen, medan en högre höjdställning underlättar uppresning från sittande till stående när personen ska förflytta sig från sängen.

Många vårdsängar är utrustade med dävert vilket är ett handtag som hänger ovanför personen i syfte att underlätta förflyttning i sidled, högre upp i sängen och även när personen ska lyfta stussen vid omvårdnad. Däverten ska inte användas när personen ska sätta sig upp på sängkant.

Elsängryggstöd

Elsängryggstöd kan förskrivas till personer som har svårt med förflyttning i/ur säng eller för att underlätta andning vid vila genom att huvudänden är förhöjd. För att sängryggstödet ska ha god effekt både som förflyttningshjälpmedel och för att minska andnöd är det viktigt att personen ligger högt upp i sängen så att böjningen sker i höften när sängryggen höjs. Annars trycks bara brösttryggen ihop, vilket ger motsatt effekt. Personen kan även med fördel vända sig över på sidan innan sängryggen höjs för att hjälpa personen upp till sittande på sängkant (gäller även vårdsäng).

Förebyggande och behandlande luftmadrass (AD-madrass)

Luftmadrasser används för att förebygga och behandla trycksår och finns med både statisk och luftväxlande funktion. Vid omvårdnadsarbete eller förflyttning kan statiskt läge och maxtryck aktiveras för att underlätta. OBS: Viktigt att inte glömma att sätta på alternerande lågtryck när man är klar. Det finns en mängd olika märken och modeller på madrasser och pumpar och det är därför viktigt att bruksanvisning eller manual finns tillgänglig vid behov, t.ex. om madrassen skulle börja larma. Om ni inte hittar manualen eller om ni misstänker att det är något fel, kontakta då rehab.

Som omvårdvårdnadspersonal ansvarar du för att regelbundet kontrollera att det är rätt lufttryck i madrassen. Detta gör man genom att föra in handen under personen och känna så att hen inte bottnar/ligger igenom madrassen, vilket kallas handcheck.

Utföra handcheck på madrass:

- Låt personen lägga sig på madrassen.
- Öppna madrassöverdraget på ena långsidan för att få tillgång till luftcellerna.
- Trycket kontrollerar du genom att föra in en hand mellan madrassen och personens tyngsta delar, t.ex. höften, sacrum (korsben/bäcken) eller skuldrorna.
- Det ska vara ca 2-3 cm mellan personen och undermadrass/sängbotten. Justera trycket vid behov och kontakta arbetsterapeut.
- För högt eller lågt tryck kan ge motsatt effekt. Ändra aldrig madrassens inställningar eller lufttryck utan att informera ansvarig arbetsterapeut.

Luftfylld dyna (AD-dyna)

Luftfylld dyna används främst för att förebygga eller behandla trycksår och brukar kallas AD-dyna (antidecubitus). Dynan kan placeras i rullstol, fätölj eller liknande. Om personen flyttar mellan olika sittplatser i hemmet är det viktigt att dynan tas med. När en person har en luftfylld dyna är det viktigt att den ligger rätt placerad (det står på dynan åt vilket håll den ska ligga) och att det finns tillräckligt med luft i den. Ta för vana att alltid känna så att det är luft i dynan och genomför så kallad handcheck regelbundet.

Utföra handcheck på luftfylld dyna:

- För in handen längs med låret och bakåt mellan personen och dynan. Använd glidmaterial för att underlätta (t.ex. ett engångsförkläde eller EasySlide)
- Om personen sitter i rullstol kan det vara lättare att komma åt om man tar bort ena armstödet (förutsätter att personen sitter stadigt).
- Placera handen med fingertopparna under sittbensknölen.
- Mellan sittbensknöl och rullstolens botten ska det vara mellan 2-3cm med luft, dvs. man ska kunna vicka lite på fingrarna.
- Om det är för lite luft, finns det risk för att personen sitter igenom dynan. Använd då den gamla dynan eller likande istället och kontakta arbetsterapeut direkt.
- OBS: efter tvätt av överdrag se till att dynan kommer åt rätt håll i överdraget, gäller även andra dynor än AD-dynor.

Bilden visar en AD-dyna med delvis borttaget överdrag så att luftcellerna är synliga.

Rollator

Rollator är ett gånghjälpmedel och används för att underlätta förflyttningar både inomhus och utomhus. Rollatorn är utrustad med både färd- och parkeringsbroms. Rollatorn bör vara låst när personen reser sig eller sätter sig så att den inte rullar i väg och ska alltid låsas på båda sidorna. Det går att sitta på rollatorn om man behöver vila vid promenad eller är under aktivitet, t.ex. framför diskbänken. Rollatorn ska alltid vara låst när man sätter sig på sitsen. Höjden på handtagen ska ej ändras. Vill personen justera höjden ska rehab kontaktas.

Bilderna visar hur personen kan sitta på rollatorn samt rekommenderad inställning av höjden på handtagen.

Fristående toalettförhöjning

Fristående toalettförhöjning kan användas över toaletten men också i sovrummet, intill sängen för att en person ska slippa gå så långt på natten. Fallrisken kan öka nattetid eftersom man är trött, det är mörkt och i vissa fall användandet av mediciner som påverkar balansen.

Det är viktigt att man placerar den fristående toaletten så att förflyttningen från säng kan ske på ett så enkelt och tryggt sätt som möjligt. Eftersom den inte har något ryggstöd är det bra om den placeras mot en vägg eller liknande för att minska risken att personen faller bakåt om hen försöker luta sig bakåt mot toalettlocket (detta gäller även om locket har ett säkerhetsband). Avvikelser från detta kan förekomma men ta som vana att alltid tänka på denna säkerhetsaspekt. Fristående toalettstol kan även tippa i sidled varför det är bra att alltid försöka belasta båda handtagen lika mycket vid förflyttning till/från.

Bilden visar en fristående toalett med ryggen placerad mot en vägg.

Stödkilar

Stödilar används för att underlätta positionering och lägesändring för personer som är sängliggande och har svårt att själva ändra läge eller inta en gynnsam viloposition. Stödkilar används bland annat för att avlasta i trycksårspåbyggande syfte när personen har svårt att ligga helt på sidan eller själv har svårt att ändra/behålla viloläge. Genom att placera en person i 30°sidoläge avlastas bl.a. sacrum (korsben/bäcken) som är ett extra tryckkänsligt område. Vid sidoläge används alltid två stödkilar samtidigt. De flesta personer som får stödkilar har risk för trycksår så var extra försiktig med huden vid förflyttning och använd glidmaterial för att förhindra skjuv.

Kilarnas placering:

- Madrasshöjd upp till 15 cm: två stödkilar placeras under madrassen.
- Vid bäddmadrass: två stödkilar placeras mellan bäddmadrassen och underliggande madrass.
- Madrasshöjd över 15 cm eller luftmadrass: två stödkilar placeras mellan lakanet och madrassen.
- Växla mellan 30° sidoläge höger/vänster och ryggläge vid lägesändring. Tänk på att avlasta utsatta områden såsom hälar och fotknölar. Lagg kudde mellan personens knän/underben vid sidoläge.

Bild på stödkilar

Vårdbälte

Vårdbälte används för att stötta och assistera en person vid olika förflyttningar t.ex. när hen ska resa sig upp, sätta sig ner eller förflytta sig från rullstolen till sängen eller toaletten. Vårdbälte kan också användas för att ge extra stöd till en person som står eller går. Vårdbältet ska inte användas som ett lyfthjälpmiddel. Bältet ska placeras runt vårddagarens höfter och ska sitta stadigt. Handtagen gör det möjligt för medhjälparen att ta ett fast och bra grepp och ska alltid användas om detta anges i vårdplan. Ofta kan man behöva dra åt bältet efter att personen rest sig upp.

Gör regelbundna funktionskontroller av hjälpmedlet. Kontrollera alltid efter tvätt. Kontrollera att sömmar och material är hela och fria från skador. Kontrollera om materialet är utsatt för nötning eller är blekt. Vid tecken på slitage skall produkten kasseras. Belasta spännen och handtag och kontrollera att de håller för kraftig belastning.

Den första bilden visar ett rätt placerat vårdbälte. Nästa bild visar hur man håller för att dra åt bältet.

Glidlakan och drag

Glidlakan och drag är arbetstekniska hjälpmedel och används när en person har svårt att på egen hand förflytta sig eller vända sig i sängen. Glidlakan har ett glatt mittparti, som gör att det krävs mycket liten kraft för att t.ex. förflytta någon. På sidorna av glidlakanet finns ett strävare material som är till för att förhindra att personen glider ur sängen vid omvårdnad eller när hen sitter på sängkanten. Glidlakan finns i olika storlekar och med olika funktioner beroende på vilket behov ni och personen ni hjälper har. Glidet ska hjälpa till att minska friktionen under de tyngsta delarna av kroppen (oftast skuldror och bäcken, men ibland även huvud, ben och fötter). Välj ett glidlakan som utgår ifrån ert och personens behov just nu. Ett för långt glid kan göra att en person som kan hjälpa till att förflytta sig i sängen inte får tillräckligt fäste under t.ex. fötterna. När man bäddar i ett glidlakan är det viktigt att man ser till att det glatta partiet ligger mitt i sängen och att det finns ”spärtyg/stoppytor” på varje sida. Det är också viktigt att tänka på att stoppa in det ordentligt under madrassen så att det inte rör på sig eftersom det då kan innebära att personen glider ur sängen.

Bilden visar närbild på ett glidlakan och sömmen mellan den glatta ytan och spärtyget.